

BG

BG

BG

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 13.2.2009
COM(2009) 58 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Предложение за Съвместния доклад относно социалната закрила и социалното
приобщаване за 2009 година**

{SEC(2009) 141}

КЛЮЧОВИ ПОСЛАНИЯ от новите национални стратегически доклади (НСД) на държавите-членки, които очертават стратегиите за осъществяване на общите социални цели на ЕС:

- ЕС може да се опира както на ценностите на солидарността, които са в основата на социалните му политики, така и на напредъка в структурните реформи, за да бъдат смекчени последиците от икономическата криза и да се подпомогне възстановяването от нея. По-нататъшно засилване на положителното взаимодействие с мерките относно растежа и заетостта е от първостепенно значение, по-специално като по този начин се даде възможност на системите за социална закрила да изпълняват в пълна степен функцията си на автоматични стабилизатори. За да се неутрализира отрицателното въздействие върху заетостта и социалното сближаване, е необходимо да бъдат продължени дългосрочните реформи, като се балансира с краткосрочни мерки за предотвратяване загубата на работни места и оказване на подкрепа на доходите на домакинствата. Неотдавнашните структурни реформи в областта на социалната сигурност дадоха резултати, като осигуриха работни места за повече хора, увеличиха стимулите за работа и направиха пазарите на труда по-гъвкави, удължиха професионалния живот и благоприятстваха икономическия растеж. В Европейския план за икономическо възстановяване се съдържат важни индикации в това отношение.
- Следва да бъде използван пълният капацитет на Европейския социален фонд своевременно и гъвкаво, така че да бъде смекчено социалното въздействие от кризата, като се подпомага бързата реинтеграция на пазара на труда на безработните и се акцентира върху най-уязвимите лица. В това отношение опростяването на използването на структурните фондове и подобрената координация със социалните политики ще окажат положително въздействие. Комисията ще издава редовен бюлетин, в който ще бъдат представяни социалните тенденции. Докладите на държавите-членки биха могли да улеснят обмена на информация и опит по тези политики в рамките на Комитета за социална закрила.
- Необходимо е да се прилагат всеобхватни стратегии за активно приобщаване, които съчетават и постигат баланс между мерки за благоприятстващите социалното приобщаване пазари на труда, достъпа до качествени услуги и адекватни минимални доходи. Трябва да се подпомагат усилията на държавите-членки да прилагат всеобхватни стратегии срещу бедността и социалното изключване на децата, включително стратегии за качествени грижи за децата, които да са достъпни и във финансово отношение. Необходимо е да се продължат действията както за справяне с бездомността като изключително сериозна форма на социално изключване, с многобройните аспекти на неравностойното положение на ромите и с тяхната уязвимост от социално изключване, така и за насърчаване на социалното приобщаване на мигрантите. Изисква се внимателно наблюдение, тъй като други групи могат да се окажат застрашени, например младите хора, а и могат да се появят нови рискове.
- Дългосрочната адекватност и устойчивост на пенсионните системи зависят от продължаване на усилията за постигане на целта от Лисабонската стратегия за равнище на заетост от 50 % за по-възрастните работници, дори и в период на икономически спад. Важно е да са обхванати всички периоди на заетост и да се контролира адекватността на пенсиите, по-специално по отношение на жените и нископлатените работници. Ориентираните към дългосрочни цели стратегии и регулаторната рамка ограничиха въздействието на кризата върху доходите от частните пенсионни схеми за повечето от пенсиониращите се сега лица, по някои от

тях биха могли да получават и доходи под очакванията си. Ще е необходимо механизмите на капиталовите схеми да бъдат преразгледани, за да бъде увеличена възможността им да се справят с рисковете при инвестирането и изплащането на пенсии и да подобрят обхвата си, така че да могат да реализират в пълна степен капацитета си по отношение на проблема със застаряването на населението.

- Държавите-членки полагат усилия да подобрят икономическата ефективност на здравните грижи и да намалят здравните неравенства, като обръщат по-голямо внимание на първичната помощ, превенцията, промоцията на здравето, по-добрата координация и рационалното използване на ресурсите. Необходимо е тези стратегии да бъдат по-стриктно следвани, по-специално в страните, където системите на здравните грижи изпитват недостиг на ресурси. Това включва също така да се разгледа въпроса за евентуалния недостиг на персонал в сектора на здравните грижи чрез мерки във връзка с набирането на кадри, обучението, запазването и развитието на специалистите по здравни грижи на всички нива.
- Държавите-членки се стремят също така да създадат системи за качествени дългосрочни грижи, да ги направят по-устойчиви, ако вече са създадени, да изградят стабилна финансова основа, да подобрят координацията между различните грижи и да осигурят достатъчни човешки ресурси, както и подкрепа за лицата, полагащи домашни грижи без заплащане.
- Настоящият цикъл на социалния отворен метод на координация (ОМК) ще продължи до 2010 г., която е и целевата година за Лисабонската стратегия. Достигането на договорените цели по отношение на социалната закрила и социалното приобщаване ще изисква силна ангажираност и фактът, че 2010 г. е определена за Европейска година за борба с бедността и социалното изключване ще потвърди тази ангажираност. Докато отговорността за решението по определянето на национални количествени цели и тяхното дефиниране остава на държавите-членки, то положителната роля на социалния ОМК би могла да бъде увеличена допълнително чрез определяне на националните цели въз основа на надеждни данни. По-голямо внимание следва да се обръща както на качеството и непрекъснатото участие на заинтересованите страни, така и на включването на социалните съображения, което може да бъде осигурено и чрез оценката на социалното въздействие като основна част от цялостните оценки на въздействието.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Между 2001 г. и 2007 г. средният икономически ръст в ЕС-27 бе 2,1 % на година. Равнището на заетостта през 2007 г. се увеличи на 65,4 % основно благодарение на по-голямата заетост на жените и по-възрастните работници. Създаването на нови работни места допринесе за ограничаване дела на домакинствата на безработни от 10,2 % (през 2005 г.) на 9,3 % (през 2007 г.), но само в ограничена степен по отношение на семействата на безработни с деца. По последни данни 16 % от европейците продължават да са изложени на риска от бедност. Макар да няма по-добра предпазна мярка срещу бедността от качествените работни места, то нивото от 8 % на бедност сред заетите показва, че не всяко работно място може да премахне риска от изпадане в бедност. В същото време данните сочат, че в няколко държави-членки високият ръст подобри условията за живот на бедните в абсолютни стойности, но в относително изражение тяхното положение или се подобри, или остана непроменено.

Икономическите перспективи се промениха из основи. Докато в повечето държави-членки пазарът на труда показва гъвкавост, то безработицата се увеличи значително в други държави-членки и прогнозите сочат, че още работни места ще бъдат загубени.

На фона на тази перспектива оказваната от социалната политика подкрепа е от ключово значение. Подходящите социални политики не само ще смекчат неблагоприятните социални последици върху най-уязвимите лица, но и ще намалят въздействието на кризата върху икономиката като цяло. Социалната закрила е основен антицикличен и автоматичен стабилизиращ елемент в публичните разходи. Добре функциониращите системи в рамка от постоянни реформи за увеличаване на устойчивостта могат да подпомогнат стабилизирането на общото търсене, да укрепят доверието на потребителите и да допринесат за създаването на работни места.

Най-силно засегнати от кризата ще бъдат домакинствата, в които работещите са в неравностойно положение на пазара на труда и в обществото. Следователно е налице необходимостта от мрежи за социална защита, които да са достатъчно „плътни“, за да обхванат хората и едновременно с това — достатъчно ефективни, за да могат попадналите в тях хора да станат отново социално активни и да се реинтегрират на пазара на труда.

Целесъобразните мерки за **гъвкава сигурност** ще се основават на активните политики на пазара на труда с оглед улесняване на преходите, предотвратяване на дълготрайните периоди на безработица, въздържане от прибегване до ранното пенсиониране, за да се регулира предлагането на пазара на труда, усъвършенстване на уменията и обезпечаване на преходните периоди. Всеобхватните мерки за **активно приобщаване** са необходими с оглед на положението на лицата, които са най-отдалечени от пазара на труда.

Това предполага коригиране на помощите и обезщетенията при необходимост, за да се **запази адекватна подкрепа за получателите им**. Държавите-членки вече предприемат мерки в посока на запазване на покупателната способност на лицата, получаващи минимални помощи, обезщетения и пенсии. Тежката рецесия изисква **повнимателен мониторинг на социалното въздействие**.

По-голямата част от доходите от пенсии на хората, които се пенсионира сега, са осигурявани от задължителното пенсионно осигуряване, което е финансирано с настоящите вноски. Доходите за пенсионерите от частни капиталови схеми са значителни в няколко страни. Тъй като пенсионните фондове инвестират част от средствата в акции, те бяха засегнати от драстичния спад на финансовите пазари. Дългосрочните стратегии, регулаторната рамка и действията от страна на властите ограничиха въздействието за повечето лица, които се пенсионира сега. Въпреки това бъдещата адекватност и устойчивост на капиталовите схеми ще изискват преглед на техните механизми.

Ефективните **услуги в областта на здравеопазването и превенцията** са от особено значение, когато икономиката и доходите бележат спад, а безработицата се увеличава, но е налице значителен риск инвестициите в здравеопазването и дългосрочните грижи да изпитат отрицателно въздействие. Може да се очаква да бъдат отложени планове за модернизиране и развитие на местно ниво на инфраструктура в областта на здравните и дългосрочните грижи. Подобни забавяния ще бъдат особено

неблагоприятни в страните, в които здравните сектори изпитват недостиг на ресурси и са много неравномерно разпределени на националната територия.

Няколко държави-членки положиха усилия да включат заинтересованите страни и в определена степен — и гражданите като цяло в подготовката на обновените стратегии. Властите на местно и регионално ниво все повече и повече са включвани в процеса, но е необходимо този аспект да бъде доразвиван. В сравнение с миналото съображенията във връзка с равнопоставеността на половете в по-голяма степен са вземани под внимание, но биха могли да бъдат интегрирани още по-последователно. Има няколко примери за добра практика по отношение на процеса на консултирането, например усилията да се осигури интерактивен двупосочен диалог и да се представят коментари във връзка с резултатите. Някои страни поеха общия ангажимент да подкрепят участието на заинтересованите страни на всички етапи от политиките и през целия цикъл на докладването. Създадените на различни нива участващи структури биха могли да подпомогнат мониторинга на структурните социални реформи и по този начин да насърчават развитието на възможностите, достъпа и солидарността в настоящата криза. Във все по-голяма степен количествени цели са в основата на приоритетите на политиките. Определянето на цели на базата на добър анализ, в съчетание с необходимите ресурси и с ясен политически ангажимент може да доведе до увеличаване на резултатите в определени области от политиката.

2. БОРБА С БЕДНОСТТА И СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ

Деца са изправени пред по-голям риск от бедност (19 % в ЕС-27), отколкото населението като цяло. Този показател не е отбелязал подобрение от 2000 г. насам. Акцентът на ОМК през 2007 г. върху **бедността сред децата** подпомогна задълбочаването на общото разбиране за факторите в основата на това явление във всяка страна. Така стана видна необходимостта от всеобхватни стратегии, съчетаващи адекватна, добре разработена подкрепа на доходите, възможности за качествени работни места за родителите и предоставянето на необходимите услуги.

Повечето държави-членки, които отдадоха приоритет на този въпрос през 2006 г. в отговор на призива на Европейския съвет за решително действие, понастоящем планират да укрепят стратегиите си и да следват по-многопосочен и по-цялостен подход. Много страни интегрираха съображения във връзка с бедността сред децата в сфери като минималните доходи и заплати, съчетаването на професионалния и семейния живот и семейните услуги. Необходимо е да се продължат усилията, по-специално за осигуряване на качествени грижи за децата, които да са достъпни и във финансово отношение. Въз основа на по-добри данни 22 държави-членки определиха цели във връзка с бедността сред децата, като 16 от тях използват договорени на нивото на ЕС показатели. Няколко от тях определиха също така междинни цели за специфични предизвикателства, пред които са изправени (домакинства на безработни, семейства, изложени на най-голям риск, интензитет на бедността, грижи за децата).

Ромите са в неравностойно положение от гледна точка на много аспекти и са между групите, изпаднали в най-голяма степен в положение на социално изключване в европейските общества. В новите доклади държавите-членки с по-значително ромско малцинство обхванаха по-подробно въпроса и като цяло е налице по-изразено внимание на предизвикателствата, на които трябва да се отговори в това отношение. Предприетите или съобщените действия основно акцентират върху десегрегацията,

достъпа до работни места, разглеждат както неравностойното положение от гледна точка на образованието, така и подобрения достъп до основни услуги, като например жилища и здравни грижи. Същевременно в повечето страни все още липсва всеобхватна рамка за политиката, което се дължи и на липсата на данни и недостатъчните познания.

В НСД се потвърждава приоритета, отдаден през 2006 г. на **приобщаването на мигрантите**. Възприемайки във все по-голяма степен холистичен подход, държавите-членки акцентират върху участието на мигрантите и приемното общество в процеса, като някои от тях се опитват да създадат координирано взаимодействие между политиките по социалното приобщаване и антидискриминационните мерки.

Приобщаването на **хората с увреждания** продължава да бъде разглеждано, но интегрирането на съображенията, свързани с хората с увреждания, все още е ограничено и в НСД рядко се съдържа позоваване на прилагането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, въпреки че ратификацията ѝ понастоящем е в ход. Като цяло активирането на заетостта, премахването на бариерите пред образованието и обучението през целия живот и определянето на по-строги условия преобладават като решения на този въпрос, а не толкова отстраняването на структурните препятствия пред пълното участие.

Подобно на НСД за 2006 г. повечето държави-членки са интегрирали **активното приобщаване** между своите приоритети. Същевременно благоприятстващите социалното приобщаване пазари на труда, достъпът до качествени услуги и адекватното равнище на доходите се разглеждат отделно в повечето случаи, въпреки че повечето хора в неравностойно положение са изправени пред различни затруднения и от основно значение са цялостните отговори. Няколко страни предприеха стъпки за запазване на покупателната способност на лицата с минимални доходи. От първостепенно значение остава разработването на по-добри връзки между обезщетенията за безработица и подкрепата при работа, за да се създадат правилните стимули, като в същото време се осигури адекватна подкрепа на доходите и се предотвратява бедността сред заетите. Координираните социални услуги и услуги по заетостта са необходими за премахване на препятствията пред пълното и трайно участие в обществото и пазара на труда. Следователно трябва да се разглежда в по-голяма степен оптимизирането на взаимодействието между горепосочените три аспекта, както на всеки един от тях се отдава нужното внимание.

Най-добрата предпазна мярка срещу бедността и социалното изключване са качествените работни места за лицата, които могат да работят. За тези, за които работата не е реална възможност, трябва да бъдат осигурени адекватна подкрепа на доходите и социално участие. Особено релевантните мерки, предприети от много държави-членки, включват подкрепа на запазването на работните места или ускоряване на процеса на реинтеграция на пазара на труда и насърчаване на адаптивността, като се предоставят възможности за придобиване или повишаване на придобитите умения и се разработват индивидуални планове за действие, които очертават начините за намиране на работа. Следва да се отдава внимание на подкрепата за възможностите за труд за най-уязвимите лица, включително в социалната икономика. В повечето НСД се отразява значимостта на достъпа до качествени услуги с оглед справяне със социалните пречки, които затрудняват устойчивото социално приобщаване на хората.

Бездомността е една от най-сериозните форми на социалното изключване и поради това трябва да бъдат доразгърнати положените в някои държави-членки усилия, за да се включи по-голямо предлагане на **жилища** на достъпни цени. С всеобхватните и многопосочните стратегии се цели предоставяне на конкретни отговори на различните проявления на бездомността, докато при друг подход се акцентира върху мерките, интегрирани в по-широки рамки на политиката, например във връзка с жилищата, заетостта и здравеопазването. Все повече внимание се отделя на жилищното подпомагане, което съчетава целта за независим живот с индивидуална социална подкрепа. Няколко страни определиха цели за намаляване на бездомността или засилване на структурите, които оказват подкрепа. Липсата на надеждни данни все още подкопава усилията за определяне и наблюдение на ефективните политики. Насърчаването на финансовото приобщаване е от ключово значение за предотвратяване на бездомността, особено при настоящите обстоятелства; трябва да бъде осигурена подходящата подкрепа и консултиране за хората, на които им се отнема имот или които възстановят собствеността си.

Продължават да съществуват **неравенства в областта на здравеопазването** между различните социално-икономически групи и държавите-членки се стремят да допълнят цялостния си подход с мерки, насочени към най-уязвимите лица. В няколко НСД са представени междусекторни политики, обхващащи както превенцията, така и промоцията на здравето и използващи широк набор от услуги, включително в сферите на образованието, жилищата и заетостта. Основните насоки на политиката са подобряване на първичната помощ и превенцията, премахване на препятствията пред достъпа и разглеждане на решенията за районите с неблагоприятни условия.

В повечето НСД се подчертава значението на **образованието**, но само някои от тях го включват във всеобхватна дългосрочна стратегия за предотвратяване и справяне със социалното изключване. Предучилищното образование се разглежда като основен и ключов елемент за премахване на социално-икономическите аспекти на неравностойното положение и като средство за улесняване на съчетаването на професионалния и семейния живот. Усилията акцентират също така върху стандарти за високо качество във всички училища, борба с ранното отпадане от училище, подобряване на достъпа до образование за специфични групи и въвеждане на мерки за валидиране на придобитите знания.

Справянето с **финансовото изключване** е от основно значение във всяка стратегия срещу бедността, като сега кризата още повече изостря този проблем. Някои държави-членки представят всеобхватни политики, а една държава-членка приема справянето със свръхзадлъжнялостта като приоритет. Най-често използваният подход е дълговото консултиране, понякога насочено към целеви групи или акцентиращо върху ранното установяване на възникването на дългов проблем. В някои страни се предоставя микрокредитиране на хората, които не отговарят на условията за отпускане на кредити. Финансовото приобщаване е предварително условие за устойчив достъп до жилищния пазар.

3. АДЕКВАТНИ ПО РАЗМЕР ПЕНСИИ И УСТОЙЧИВИ ПЕНСИОННИ СИСТЕМИ

През последното десетилетие държавите-членки реформираха пенсионните си системи с оглед на адекватността и устойчивостта. В НСД за 2008 г. страните представят данни за постепенен напредък в посока на предоставянето на адекватни по размер пенсии, без

да се излагат на опасност финансовата устойчивост и стимулите за работа. Новите икономически перспективи ще усложнят още повече намирането на необходимия точен баланс.

В контекста на увеличената продължителност на живота с реформите на пенсионните системи се целеше повишаване на равнището на заетостта на по-възрастните работници и намаляване на съотношенията на икономическа зависимост, така че да не бъде застрашена финансовата устойчивост на публичните финанси. Това доведе най-вече до влошаване на перспективите по отношение на размера на пенсията и до приемането на правила, даващи възможност на работещите да компенсират тази неблагоприятна последица с удължаване на професионалния си живот. Запазването на баланса между осигурителния период и годините в пенсия ще зависи от това повече хора да работят повече и по-дълго време. Това ще доведе до намаляване на началната възраст за започване на трудовата дейност, избягване на прекъсването ѝ за дълги периоди и увеличаването на ефективната възраст за спиране на трудовата дейност. В същото време се отделя по-голямо внимание на обхващането на всички периоди на заетост.

Равнището на заетост на по-възрастните работници се увеличи през последното десетилетие и понастоящем 11 държави-членки отговарят на целта по Лисабонската стратегия за равнище на заетост от 50 % за по-възрастните работници до 2010 г. Предвид увеличението на продължителността на живота ще бъдат необходими по-високи равнища на заетост в средносрочен план. Нормалната продължителност на трудовата дейност трябва да бъде увеличена и от докладите на държавите-членки е видно, че те започват да **увеличават пенсионната възраст** в рамките на задължителното пенсионно осигуряване. Премахват се **възможностите за преждевременно спиране на трудовата дейност** и стимулите за ранно пенсиониране. Това са важни сигнали към работодателите и служителите за подобряване на практиките им по отношение управление на възрастта и отлагане на пенсионирането. Настоящият икономически спад ще бъде изпитание за стабилността на тези постигнати резултати. Следва да бъдат направени по-нататъшни усилия за запазване на заетостта на по-възрастните работници, включително като се прилагат в пълна степен активните политики на пазара на труда. Ще е от ключово значение избягване на намаляването на ефективната пенсионна възраст, което може да се случи, ако възможностите за преждевременно спиране на трудовата дейност се използват отново с оглед справяне с нарастващата безработица.

Настоящите икономически перспективи подчертават необходимостта от осигуряване за работниците на подходящото покритие от пенсионните схеми по време на периодите им на безработица. В реформираните системи **прекъсванията в трудовата дейност могат в значителна степен да намалят адекватността** и е важно да бъдат наблюдавани перспективите по отношение на пенсията за лицата, които изпитват затруднения да изпълнят новите условия за допустимост, по-специално нископлатените работници и тези, които са прекъсвали трудовата си дейност, като между последните жените са свръхпредставени.

През 2008 г. дейностите в рамките на ОМК акцентираха върху частното пенсионно осигуряване. Известен брой държави-членки предприеха мерки за осигуряване на капиталови схеми, като регулираха въпроса с покритието и вноските, равнищата на разходите, разработиха регулаторни мерки за анюитетите (риск от дълголетие) и инвестициите (финансов риск). При схемите за доброволно пенсионно осигуряване има много данни за значително въздействие на социално-икономическите условия по

отношение на обхвата и нивата на вноските. Ако частните схеми са основен източник за бъдещите доходи от пенсии, то тогава е необходимо покритието и равнищата на вноските да бъдат съответно определени.

Настоящите механизми на **изплащане на пенсиите** от страна на капиталовите схеми могат да предоставят недостатъчна защита срещу риска от дълголетие, нестабилността и инфлацията. Анюитетите са най-сигурното средство за осигуряване на доходи при пенсиониране. Измененията в структурата на портфейлите при приближаване на пенсионна възраст могат да осигурят известна степен на защита срещу нестабилната стойност на капитала. От основно значение е наличието на добре функциониращи структури за надзор и ефективни регулаторни рамки. Измененията при пенсионни схеми с множество източници, което означава вземане на комплексни решения, изискват членовете на схемата да имат достъп до обективна информация и да притежават определени финансови познания.

Държавите-членки променят разпоредбите относно минималните доходи за по-възрастните лица, за да увеличат помощите и обезщетенията и да улеснят достъпа. Доколкото помощите и обезщетенията се индексират на базата на цените, относителните доходи изостанаха в последните години на растеж. Въпреки това относителната обезценка е в повечето случаи значително по-малка, отколкото можеше да се очаква. Повечето държави-членки увеличиха минималните пенсии и обезщетения и помощи.

Държавите-членки използват следните национални цели в областта на пенсионното осигуряване: равнище на заетост на по-възрастните работници (понякога дори и над целта на ЕС), ефективна пенсионна възраст, нива на вноските, теоретични равнища на заместване и нива на бедността сред по-възрастните лица. Това идва да покаже, че модернизирването на пенсионните системи следва дългосрочни стратегии в съответствие с договорените цели.

4. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И ДЪЛГОСРОЧНИ ГРИЖИ

Почти всички доклади за периода 2008—2010 г. надграждат върху предходните национални планове в областта на здравеопазването за 2006 г. Държавите-членки застъпват тезата, че основните политики, които допринасят за добър здравен статус и по-дълъг професионален живот включват ефективни здравни политики на работното място, промоция на здравето, превенция на заболяванията, лечебни грижи и рехабилитация. Освен това е необходима по-голяма съгласуваност между политиките в областта на икономиката, образованието, заетостта, околната среда и социалната сфера.

Продължават да съществуват неравенства в здравния статус и продължителността на живота между отделните социално-икономически групи и различните региони. Данните показват ясна връзка между заболяванията и бедността, безработицата и ниското равнище на образование. В много НСД експлицитно се отчита, че социалните неравенства в областта на здравеопазването ограничават възможностите на хората. В няколко НСД са представени междусекторни политики, обхващащи както промоцията на здравето, така и превенцията на заболяванията и използващи широк набор от услуги, включително в сферите на образованието, жилищата и заетостта. Основните политики целят развитие на първичната помощ и превенцията, отстраняване на пречките от финансово, организационно, информационно и друго естество пред достъпа и подобряване на положението в районите с неблагоприятни условия.

В действителност всички страни виждат в развитието на **първичната помощ** средство за подобряване на достъпа, осигуряване на координация на грижите и допринасяне за устойчивия характер на грижите при недостиг на ресурси. Същевременно в много страни продължава да е налице недостиг на общопрактикуващи лекари и сестри, а застаряването на населението би могло да изостри този проблем. Трудно може да се предположи как стремежът за подобряване на първичната помощ може да бъде осъществен без подходяща политика в тази сфера, която да включва мерки за осигуряване на достатъчен брой мотивирани здравни специалисти.

Промоцията на здравето и превенцията на заболяванията са между приоритетите във всички страни като начин за подобряване на здравния и функционалния капацитет, като по този начин се намалява необходимостта от лечение и се подобрява устойчивостта. Държавите-членки отчитат, че кампаниите биха могли да бъдат по-ефективни и предлагат да бъдат в по-голяма степен организирани на местна почва и да бъдат по-добре насочени. Но за здравните грижи/лечение, особено за болничните грижи, са отделяни най-голямата част от разходите и много страни все още продължават да насочват извънредни средства към този сектор. За промоцията на здравето и превенцията се отделя относително малка част от разходите от гледна точка на целите, които се очаква да постигнат.

Държавите-членки продължават усилията си за подобряване на **ефикасността и ефективността**, като рационализират разходите и въвеждат механизми за разделяне на разходите. Няколко страни избраха приватизацията. Дали такива реформи насърчават качеството и ефикасността зависи от стимулите и по-специално от естеството на договорите със здравноосигурителните каси. На национално ниво успехът зависи от институционалния капацитет за наблюдение, регулиране, осигуряване изравняване на рисковете и набиеляване на аспектите, по които частноправните или публичноправните субекти в сектора могат да бъдат по-полезни. Необходимо е разпоредбите относно частноправните и публичноправните субекти в сектора да бъдат съгласувани с оглед създаване на координирано взаимодействие и избягване на дублирането на работата.

В националните доклади на държавите-членки се показва нарастващо отдаване на значение на въпросите за **качеството** и се представят различни инициативи с цел осигуряване на гражданите на добро качество и надеждна превенция и лечение, като разработване и прилагане на стандарти за качеството или клинични насоки въз основа на медицината, основана на доказателства, или оценка на здравните технологии. Същевременно само малко на брой страни превърнаха безопасността на пациентите в един от основните елементи на качеството, в ключов приоритет и създадоха подходящите структури и системи. Наблюдават се огромни различия между държавите-членки: някои от тях са осъществили съществен напредък в прилагането на стратегии за качеството и безопасността и на подход, насочен към пациентите, а други държави-членки са само в началото на процеса. Тези различия могат да бъдат обяснени с ограничените ресурси, отделяни за здравните грижи, и недостатъчното отдаване на значение на дългосрочните предимства, които може да осигури доброто качество на грижите. Въпреки че голям брой страни разглеждат увеличаването на избора за пациентите като измерение на насочеността на системата към тях, то същевременно не се признава, че свободният избор е свързан с увеличени разходи за грижите.

Координирането на грижите остава проблемен въпрос. Държавите-членки осъществиха напредък в посока на цялостен подход за управлението на някои хронични заболявания, но има още много да се прави за подобряване на

координирането между различните управленски равнища, между видовете медицински грижи, между здравните и социалните грижи, между предоставянето на грижи от публичноправни и частноправни субекти, между здравеопазването и третия сектор. Това се отнася в още по-голяма степен за дългосрочните грижи.

В НСД се потвърждава ангажираността за осигуряване на всеобщ достъп до висококачествени дългосрочни грижи на достъпни цени. Независимо от това на много страни им предстои да открият формата на устойчивия микс от финансови източници и ето защо делът на частните финансови източници е относително висок. Това може да са частни здравноосигурителни каси (честно допълнителни или за групите с високи доходи) или плащания на домакинствата (участие в разходите за грижи, предоставяни от публичноправни субекти, и/или преки плащания, за които или не се предлага възстановяване, или то е много малко).

Зависимите лица предпочитат дългосрочните грижи в домашна среда или в общността пред институционалните грижи, но в много страни за последните са отделяни повече от половината от публичните разходи. Освен това има широк консенсус относно необходимостта от решения с оглед на очаквания недостиг на работна ръка в сектора на дългосрочните грижи (професионална грижа), както и намиране на начините за подкрепа на семействата или лицата, полагащи домашни грижи без заплащане. Адекватната политика в областта на набирането на кадри, обучението (преквалификацията) и запазването на работа на служителите по дългосрочните грижи остават аспекти, които създават затруднения.

Настоящият анализ е доразвит в приложените профили на страните и подкрепящия документ.